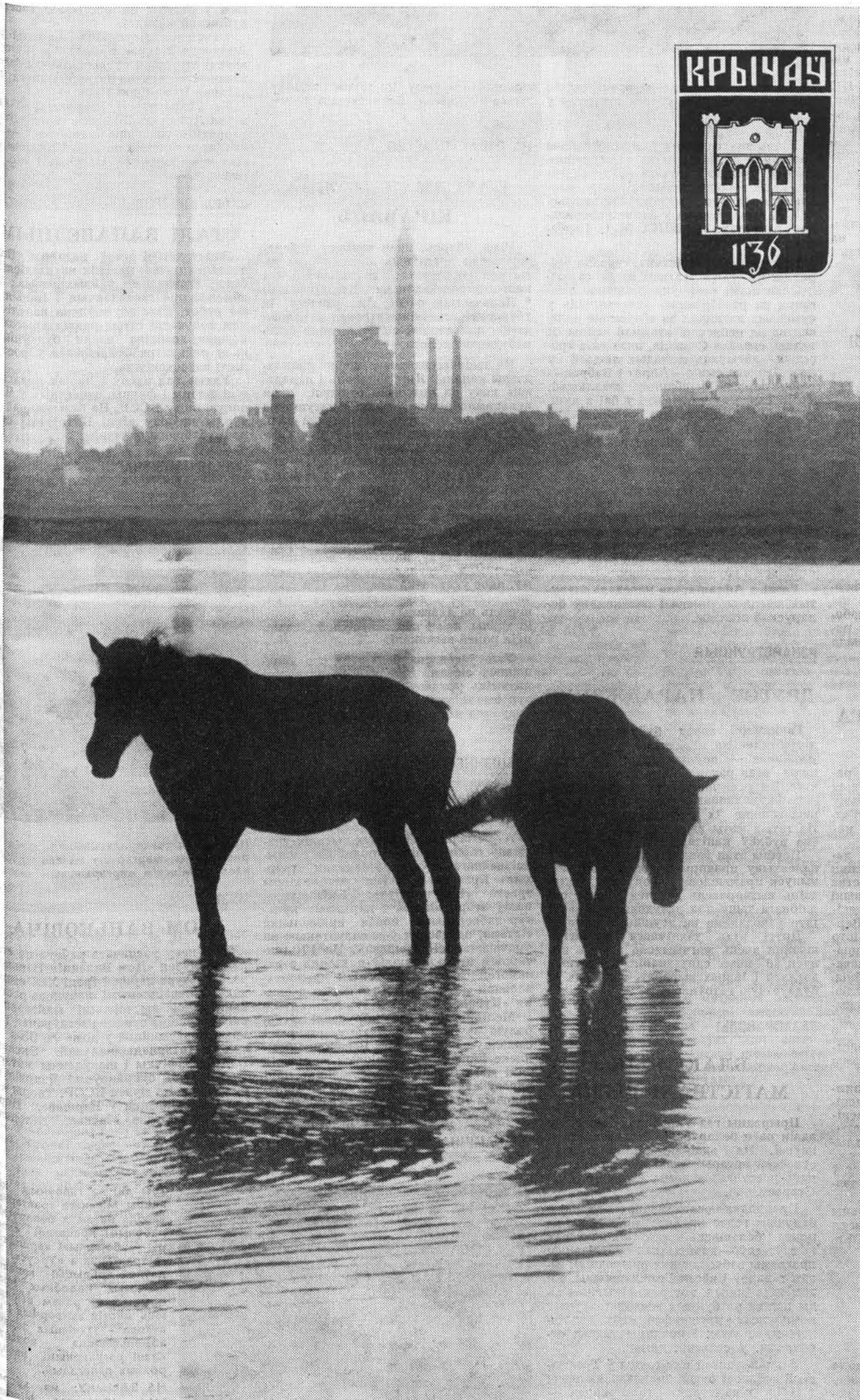


Голас Радзімы

№ 37 (1971)
11 верасня 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Цана 4 кап.
Выдаецца з 1955 г.



ЗАМЕЖНЫЯ ЗЕМЛЯКІ УХВАЛЯЮЦЬ САВЕЦКУЮ МІРНУЮ ПАЛІТКУ

[«Усім сэрцам пад-
трымліваем»]

Стар. 4

ПЕРСПЕКТЫўНЫЯ МЕТАДЫ ЛЯЧЭННЯ НЕБЯСПЕЧНАЙ ХВАРОБЫ

[«Ученые настроены
оптимистично»]

Стар. 5

СЕЛЬСКАЯ БІБЛІЯТЭКА СЁННЯ

[«Старонка, якая ні-
колі не стане апош-
няй»]

Стар. 6

1136, 1986 гады. Пад знакам гэтых дзвюх дат жыве сёлета Крычаў, раённы цэнтр Магілёўскай вобласці. Адзін з самых старажытных гарадоў Беларусі адзначае свой 850-гадовы юбілей. Восем з паловай стагоддзяў стаіць ён на правым беразе ракі Сож, якая ў мінулым карміла і паіла горад, бараніла яго і давала людзям работу, якая сёння дорыць свежасць гэтаму прамысловаму цэнтру, радуе гараджан сваімі маляўнічымі краязідамі, выдатным адпачынкам на вадзе і такім вольным ранкам новага дня.
[Матэрыял «На высокім беразе Сожа», прысвечаны юбілею Крычава, змешчаны на 3-й, 5-й стар.].

АНТИВАЕННЫЯ АКЦЫІ

СУСТРЭЧА

ПРЫХІЛЬНІКАЎ МІРУ

Прадстаўнікі антываеннага руху з Варшавы, Люблінскага, Бялападляскага і Беластоцкага ваяводстваў Польскай Народнай Рэспублікі сталі гасцямі жыхароў Брэста, дзе праходзіла сустрэча савецкіх і польскіх прыхільнікаў міру.

На плошчы цырыманіялаў мемарыяльнага комплексу «Брэцкая крэпасць-герой» адбыўся мітынг, прысвечаны Сусветнаму дню міру. На ім выступілі старшыня абласнога камітэта абароны міру, рэктар Брэцкага педагогічнага інстытута Г. Андрэюк, намеснік старшыні Усепольскага камітэта абароны міру, член прэзідыума ЦК Аб'яднанай сялянскай партыі Я. Чай, ветэраны вайны слесар Брэцкага вагоннага дэпо А. Бычкоўскі і старшыня Бялападляскага ваяводства праўлення саюза змагароў за свабоду і дэмакратыю Я. Вальчук і іншыя.

Савецкія і польскія прыхільнікі міру ў аднадушна прынятай рэзалюцыі выказалі падтрымку і адабрэнне рашэнню савецкага кіраўніцтва аб прадоўжэнні аднабаковага мараторыя на ядзерныя выбухі, імкненне развіваць і ўмацоўваць брацкую садружнасць народаў СССР і ПНР.

РАЯЦЦА СПЕЦЫЯЛІСТЫ

КААРДЫНАЦЫЙНАЯ НАРАДА

У Мінску прайшла 14-я каардынацыйная нарада кіраўнікоў нацыянальных груп краін — членаў Савета Эканамічнай Узаемадапамогі, якія ўваходзяць у буйнейшую неўрадавую арганізацыю — Міжнародную асацыяцыю па ахове прамысловай уласнасці (АІПП). У яе кампетэнцыі — пытанні рэгулявання перадачы тэхналогій, прававога рэжыму выкарыстання вынаходак, садзяння паскарэнню навукова-тэхнічнага прагрэсу.

Спецыялісты з Венгрыі, ГДР, Балгарыі, Польшчы, СССР і Чэхаславакіі абмяняліся думкамі аб далейшых формах удзелу ў асацыяцыі. Падведзены вынікі дзейнасці нацыянальных рабочых груп па асноўных напрамках работы АІПП, якая нядаўна адзначыла 100-годдзе з дня заснавання.

УРАЧЫСТЫЯ СХОДЫ

СВЯТА В'ЕТНАМСКАГА НАРОДА

У беларускай сталіцы адбыўся ўрачысты сход прадстаўнікоў працоўных Мінска, прысвечаны нацыянальнаму святу Сацыялістычнай Рэспублікі В'етнам — 41-й гадавіне абвешчання незалежнасці.

Савецкіх людзей, адзначалася ў дакладзе намесніка старшыні праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-в'етнамскай дружбы, старшыні Дзяржкамітэта БССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі У. Верхаўца, шчыра радуе тое, што брацкія адносіны паміж нашымі краінамі і народамі, заснаваныя на прынцыпах марксізму-ленінізму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, няўхільна расшыраюцца. Сумеснымі намаганнямі мы выступаем за ператварэнне Паўднёва-Усходняй Азіі ў зону міру, стабільнасці і добрасуседства, за стварэнне ўсеабдымнай сістэмы міжнароднай бяспекі.

На сходзе выступіў прэзідэнт зямляцтва в'етнамскіх студэнтаў і аспірантаў, якія вучацца ў Мінску, аспірант Беларускага політэхнічнага інстытута Май Тхань Уонг. Ён выказаў глыбокую ўдзячнасць савецкаму народу за ўсебаковую бескарысліваю дапамогу ў развіцці нацыянальнай эканомікі, падрыхтоўцы кваліфікаваных кадраў.

На сходзе прысутнічалі генеральны консул ГДР у Мінску В. Янда, консул генеральнага консульства ПНР у Мінску Б. Ломпес.

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ 3 АФГАНІСТАНА

Сталіцу нашай рэспублікі наведвала дэлегацыя Таварыства афган-савецкай дружбы на чале з членам Рэвалюцыйнага савета ДРА Сензала. Яна знаходзілася ў СССР па запрашэнню Саюза савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ



У гаспадарках рэспублікі працягваецца нарыхтоўка кармоў. На гэтым здымку вы бачыце, як ідзе ўборка кукурузы ў саўгасе «Гвардыя» Барысаўскага раёна.

У час знаходжання ў Мінску члены дэлегацыі мелі сустрэчу з актывістамі Беларускага камітэта абароны міру. Была выказана аднадушная падтрымка новых мірных ініцыятыў СССР, выкладзеных у Заяве Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова ад 18 жніўня.

Жанчыны Афганістана, сказала кіраўнік дэлегацыі, гатовы разам са сваімі савецкімі сяброўкамі рашуча змагацца за разбраенне, удзельнічаць у сумесных дзеяннях за збаўленне чалавечтва ад небяспекі атамнай вайны. Я ведаю, сказала Сензала, якая гэта трагедыя — пасылаць маладых людзей у бой. Два мае сыны — Айрат і Бабрак — байцы атрада ў абарону рэвалюцыі. Трэці сын Даулат загінуў у баі з душманамі. Няхай ніхто не страчвае на вайне сваіх сыноў! Менавіта гэтага хоча Савецкі Саюз, які настойліва і паслядоўна адстойвае права кожнага чалавека на мірнае жыццё.

Дэлегацыя з Афганістана была прынята ў Беларускай таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Яна азнаёмілася з экспазіцыяй Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, сустрэлася з групай ветэранаў.

Госці з Афганістана наведвалі славетныя мясціны Мінска і наваколляў Беларускай сталіцы.

РЭКАНСТРУКЦЫЯ

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ

Ганцавіцкі завод буйнапанельнага домабудавання перажывае другое нараджэнне — поўным ходам вядзецца новы этап рэканструкцыі прадпрыемства. Ён уключае тэхнічнае пераўзбраенне фармовацкага і арматурнага цэхаў, расшырэнне іх вытворчых плошчаў. На гэтыя мэты выдаткавана 3,3 мільёна рублёў капітальных укладанняў.

Першы этап рэканструкцыі дазволіў калектыву прадпрыемства павялічыць выпуск прамысловай прадукцыі, наладзіць вытворчасць дэталей дамоў сядзібнага тыпу для забудовы пасёлкаў, што ўзводзяцца на асушаных землях. Другі этап тэхнічнага перааснашчэння дасць магчымасць пачаць выпуск аб'ёмных сантэхкабін, дабrotных дэталей і іншых вырабаў, павысіць іх будаўнічую гадоўнасць.

ГАЗАПРАВоды

БЛАКІТНЫЯ МАГІСТРАЛІ ВЁСКІ

Прыродны газ прыйшоў яшчэ ў адзін раён беларускага Палесся — Веткаўскі. Па адзінаццацікіламетровай сталёвай артэрыі блакітнае паліва пачало паступаць у дамы жыхароў вёскі Старое Сяло.

Пракладка новага газавода, які ў будучым годзе пройдзе праз раённы цэнтр і большасць веткаўскіх калгасаў і саўгасаў, — практычная рэалізацыя праграмы забеспячэння прыродным газам гарадоў і вёсак Гомельшчыны. Ён заменіць іншыя, вострадэфіцытныя віды паліва на буйных жывёлагадоўчых комплексах і птушкафабрыках, цяплічных камбінатах і прадпрыемствах аграпрама, у сельскіх дамах.

У дванацатай пяцігодцы ў Гомельскай вобласці будзе пракладзена звыш 1 100 кіламетраў газавода — столькі ж, колькі пабудавана за апошнія дваццаць год. Блакітнае паліва атрымаюць жыхары Жлобінскага, Рагачоўскага, Рэчыцкага, шэрагу іншых раёнаў.

НА РЭКАХ ПАЛЕССЯ

ПАВОДКАЙ МОЖНА КІРАВАЦЬ

Рака Убарць, якая выйшла з берагоў пасля праліўных дажджоў, на гэты раз не затопіла нізінныя землі калгасаў імя Жданава і Калініна, што ў Лельчыцкім раёне. Ад разліву іх уберэгла васьмікіламетровая земляная дамба польдэрнай сістэмы, якая была пабудавана сёлета.

На тысячактэктарным масіве пракладзены каналы. Яны збіраюць і перадаюць ваду да помпавай станцыі, якая перапампоўвае яе ў раку. У засушлівы перыяд яна падасць вільгаць на палі.

На Палессі рэкі цякуць у нізкіх берагах, і ў час зацяжных дажджоў, таяння снягоў вада затопляе наваколныя тэрыторыі на дзесяць, а бывае і больш кіламетраў у шырыню, трымаецца тыднямі. Абнясенне ўгоддзяў зямляным валам гарантуе ахову ад паводкі. Адаптацыя вады дазваляе на месяц раней за звычайны тэрмін пачынаць сяўбу, падаўжае вегетацыйны перыяд. Рэгуляванне воднага рэжыму, якое ўкаранёна амаль на 150 тысячах гектараў, дае магчымасць вырошчваць на ахаваных угоддзях не толькі травы, але і збожжа, бульбу, сады, якія раней вымакалі.

Ужо ўзведзена больш за сто польдэрных сістэм, многія з іх дазволілі павысіць ураджайнасць розных культур амаль утвая. Цяпер на Палессі будзецца яшчэ каля трыццаці такіх сістэм.

АРАШЭННЕ

АГАРОД — ПА ЗАКАЗУ

Атрыманне стабільных высокіх ураджаёў гарантуюць агароднікам спецыялізаванага саўгаса «Маладая гвардыя» Брэсцкага раёна меліяратары трэста «Брэстводбуд». Паўнацэнны паліў агароднічных і кармавых культур забяспечыць новая арашальная сістэма, здзеная ў эксплуатацыю ва ўрочышчы «Братылава». На 170-гектарным агародзе паліў вядзецца з дапамогай электрыфікаванай дажджавальнай машыны франтальнага дзеяння «Кубань-Мі».

Меліяратары рэканструювалі ўстарэную асушальную сістэму, стварылі сажалку-накапляльнік. Выкананы комплекс іншых агра-тэхнічных мер, якія далі магчымасць падрыхтаваць палі адразу пад пэўныя культуры — аднагадовыя травы, сталовыя буракі, капусту, агуркі.

ЭКАНАМІЧНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА



Тры дні на гадоўным канвееры Мінскага трактарнага завода разам з беларускімі рабочымі працавалі слесары - зборшчыкі варшаўскага трактарнага «Урсус». Па даўняй традыцыі калектывы гэтых падобных прадпрыемстваў разам вырашаюць многія вытворчыя і навукова-тэхнічныя задачы, абменьваюцца вопытам. Сталі рэгулярнымі паздні розных дэлегацый. НА ЗДЫМКУ: на зборчым канвееры Мінскага трактарнага завода побач працуюць варшавянін Валлаў АДАМЧЫК (злева) і мінчанін Міхаіл НОВІК.

СКУЛЬПТУРА КАСМАНАЎТА

ЗОРНЫ СЫН

З ВОСТРАВА СВАБОДЫ

Скульптурную кампазіцыю «Зорны сын з вострава Свабоды» завяршыў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, беларускі скульптар Іван Міско. Гэту работу, якая ўслаўляе подзвіг Героя Савецкага Саюза кубінскага касманаўта Арнальда Тамаіно Мендэса, майстар пачаў ствараць некалькі гадоў назад час іх сустрэч у Зорным гарадку, а затым у Мінску на фестывалі савецка-кубінскай моладзі.

І вось новая сустрэча — на гэты раз Арнальда Мендэса прыехаў у Мінск у якасці старшыні нацыянальнага савета таварыства ваенна-патрыятычнага выхавання Рэспублікі Куба.

— Сёння на Кубе нацыянальнага героя Арнальда Мендэса ведае кожны хлопчык, — гаворыць Іван Міско. — Яго прафесія таксама патрэбна людзям, як чалавечы шчасце, радасць і мір на планеце.

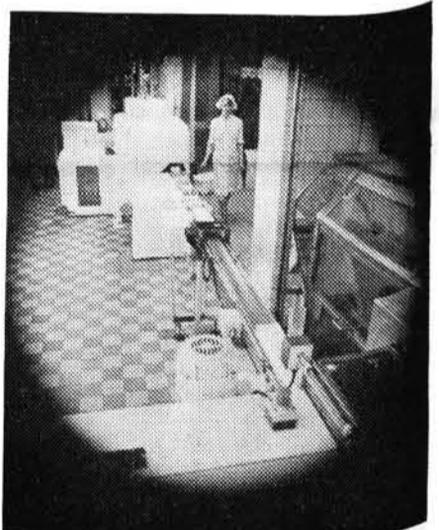
АХОВА ПРЫРОДЫ

СТАЛІ ЗАПАВЕДНЫМІ

Запаведнымі сталі вадаёмы Зэльвенскага раёна, на якіх пасяліліся лебедзі. Рашэннем райвыканкома тут абмежаваны гаспадарчыя і іншыя віды работ. Гэта абумоўлена павелічэннем колькасці гэтых рэдкіх прыгожых птушак, асабліва пасля будаўніцтва каля райцэнтра буйнейшага ў рэспубліцы вадасховішча.

Узяты пад ахову і іншыя прадстаўнікі флоры і фауны, занесеныя ў Чырвоную кнігу БССР. На безымяннай рачулке паблізу вёскі Пятрэвічы створаны бабровы заказнік.

НОВЫЯ МАГУТНАСЦІ



Новая высокапрадукцыйная лінія па расфасоўцы маргарыну пачала дзейнічаць на Мінскім маргарынавым заводзе.

МУЗЕІ

ДОМ ВАНЬКОВІЧА

У Мінску распачата работа па стварэнню музея «Дом Валенція Ваньковіча. Культура першай трэці XIX стагоддзя». Спецыяльнымі навукова-рэстаўрацыйнымі вытворчымі майстэрнямі распрацаваны праект рэстаўрацыі і адкрыцця экспазіцыі ў доме № 33-а па вуліцы Інтэрнацыянальнай. Экспанаты, біяграфічны і выяўленчы матэрыял збіраюць супрацоўнікі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР. Творы мастака захоўваюцца ў Варшаве, Парыжы, Ленінградзе, Маскве, Вільнюсе.



АРЫГНАЛЬНЫ ПРЭПАРАТ

Без дапамогі ўрачоў і доўгіх малаэфектыўных працэдур аднавіць выпаўшыя валасы, вярнуць ім былую прыгажосць — яшчэ нядаўна такую перспектыву касметалагі лічылі нерэальнай. Існуючае меркаванне ўдалося абвергнуць вучоным Беларускага навукова-даследчага санітарна-гігіенічнага інстытута. Яны стварылі і высокаэфектыўны прэпарат, які атрымаў назву стымулятара росту валасоў. Новае рэчыва дапамагае многім аблыселым даволі хутка зноў мець прычоску, а тым, у каго толькі пачалі выпадаць валасы, спыніць гэты маларадасны працэс.

— Рэчыва гэта зусім не новае, а толькі атрымала новае і крыху нечаканае прымяненне, — гаворыць адзін з аўтараў распрацоўкі, доктар медыцынскіх навук прафесар В. Талапін. — Вырабляюць яго ў нас у краіне даўно і, па нашых мерках, вельмі многа. Лякарства атрымліваюць пры апрацоўцы хвойных парод дрэў, і таму сыравінная база практычна не абмежавана.

Як часта бывае, лекавыя ўласцівасці прэпарата высветліліся выпадкова. Вучоныя праводзілі чарговую кантрольную праверку ўздзеяння гэтага рэчыва на жывы арганізм — высвятлялі, ці не шкодны ён для людзей, занятых яго вытворчасцю. Доследы праводзілі на трыска. У ходзе эксперыменту звярнулі ўвагу, што ў даследуемых жывёлін поўсць стала значна гусцейшая і даўжэйшая, чым у кантрольнай групы. Мала таго, іх валасы аказаліся ў паўтара-два разы таўсцейшыя.

Да справы падключыліся хімікі. Яны не толькі абгрунтавалі тварэчыннымі распрацоўкамі ўсё гэта, але і, пераканаўшыся, што прэпарат зусім бяспечны, вырабавалі яго на сабе. Вынік — ім цяпер давялося хадзіць у цырульню ў тры разы часцей, чым раней. У такі цуд цяжка было паверыць: ні ў нас у краіне, ні за мяжой пакуль няма дзейных прэпаратаў, стымулюючых рост валасоў, а тым, што выпускаюцца, разлічаны хутчэй на псіхалагічны эффект.

Сёння ўжо сотні медыкаў-добраахвотнікаў вырабавалі на сабе навінку мінскіх вучоных. Прычым вырабавалі тым, какому не памаглі існуючыя прэпараты.

— Пасля аднаго-двух прымяненняў прэпарата знікла перхаць, тыдні праз два спыняецца выпадзенне валасоў, яны становяцца таўсцейшыя, гусцейшыя, набываюць насычаны колер: у брунета — як крыло крумкача, у бландзіна — натуральна-саламяны, — расказвае Віталій Талапін. — А праз месяц там, дзе ледзь прабіваўся валасяны пух, ужо можна рабіць прычоску. Яшчэ праз некаторы час зарастае і лысіна.

— Праўда, наш прэпарат — не панацея, — адразу ж папярэджвае вучоны, — калі цыбуліны валасоў адмерлі, то мы ўжо нічым не паможам...

В. Талапін адкрывае некалькі флаконаў, і кабінет тут жа запаўняе цудоўны хвойны пах — гэта вучоныя дадалі лекавае рэчыва ў шампуні, бальзамы для валасоў, ласьёны, пасты, мазі. Адною-дзвюх кропель на флакон аказалася дастаткова, каб звычайная касметычная прыналежнасць набыла незвычайную якасць.

Асваенне навінкі пачаў Брэсцкі завод бытавой хіміі.

Р. НОВІКАЎ.

НА ВЫСОКИМ БЕРАЗЕ СОЖА

У ЛЮСТЭРКУ СТАГОДДЗЯЎ

Крычаў не паскупіўся на рэкламу свайго юбілею. Нават на аўтобусе, якім мы ехалі з Мінска, красаваўся надпіс славянскай вязю: «Крычаву — 850 год». Што ж, пра такі ўзрост не сорам заявіць і Маскве, хаця б на той прычыне, што яна на адзінаццаць гадоў маладзейшая... Бачыце, як па-рознаму складваюцца лёсы гарадоў. Крычаву, таксама, як Полацку, Тураў, Пінску, Слуцку, некаторым іншым у мінулым буйным

мануфактурах вырабляліся канаты і парусіна. Па Сожы і Дняпры ўсё гэта сплаўлялася на Чорнае мора. Так што ў мінулым гэта яшчэ і горад карабеляў.

У наш час Сож не мае для Крычавы практычнага значэння, але горад ад яго не аддаляецца, ён будзеца вузкай паласой уздоўж ракі і сёння ўжо выцягнуўся на трынаццаць кіламетраў. Аўтамагістраль Масква—Варшава, якая праходзіць праз Крычаў, дзельці яго на дзве, абсалютна непадобныя часткі — старую

начаяецца ўжо новая дата...

Гаворку пра юбілей Крычавы можна было пачаць і з расказа пра гэтага чалавека, вялікага энтузіяста, які большую частку жыцця прысвяціў даследаванню гісторыі свайго краю, адкрыў цікавейшыя, забытыя часам старонкі яго летапісу. Чалавека, які данёс усё гэта да сваіх землякоў, стварыўшы ў горадзе багаты краязнаўчы музей. Сёння ў прыземістым будынку, размешчаным у цэнтры старога горада, захоўваецца больш за 12 тысяч экспанатаў. Экспазіцыя ахоплівае перыяд ад часу заснавання Крычавы да нашых дзён. Удзячная, вартая жыцця справа. За яе Міхаілу Мельнікаву было прысвоена званне заслужанага работніка культуры БССР.

Сёлета яму споўнілася 65 гадоў. Хворае сэрца прымусіла пакінуць неспакойную пасаду дырэктара музея. Займаецца навуковай работай. Дырэктарам цяпер яго дачка, Наталля Марозава.

Гадзіны тры мы хадзілі з Міхаілам Фёдаравічам па залах музея. З пятнаццатага стагоддзя пераносіліся ў дваццатае, потым вярталіся назад, у сярэдзіну восемнаццатага і доўга гаварылі пра антыфеадальнае паўстанне крычаўскіх сялян на чале з Васілём Вашчылам, калі дзедзеныя да галечы людзі паднялі сякеры на свайго ўладара Гераніма Радзівіла. Чатыры гады хвалявалася Крычаўскае староства. Паўстанне то заціхала, то разгаралася з новай сілай. Радзівіл накіраваў у Крычаў свае войскі з артылерыяй... Вельмі драматычна падаў гэты падзеі пісьменнік Уладзімір Караткевіч у апублікаванай ужо пасля яго смерці трагедыі «Маці Урагану».

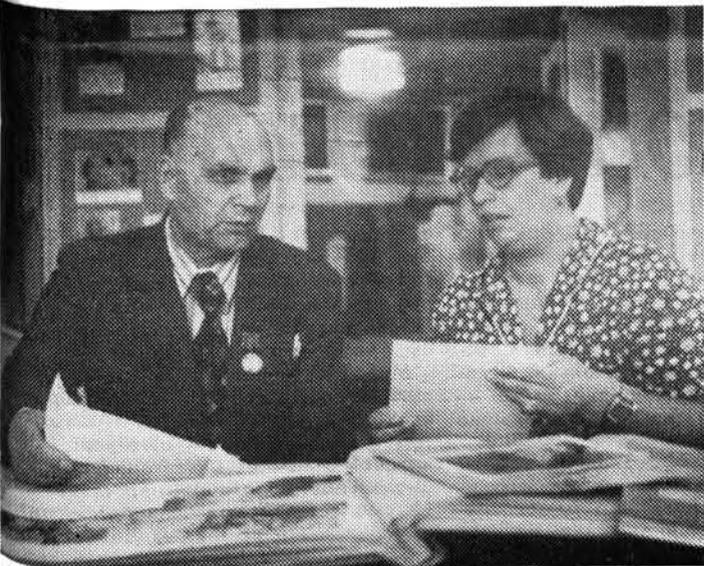
Мы гаварылі пра мінулае Крычавы, і я адчуваў, якія старонкі гісторыі краю Мельнікаву найбольш блізкія. Гэта

і новую. Першая вызначаецца ўзгорыстым рэльефам, утульнымі вулкамі і дварыкамі, густымі шатамі дрэў, спакойным, няспешным рытмам жыцця... Асноўнае будаўніцтва ідзе сёння ў новай частцы. Жыллё ўзводзіцца ў выглядзе мікрагарадкаў, каб сацыяльная інфраструктура была максімальна набліжана да дому. Кожны год прыкладна сто сем'яў атрымліваюць тут новыя кватэры.

У гэтай жа частцы сканцэнтравана і прамысловасць горада. Самае буйное прадпрыемства — вытворчае аб'яднанне «Крычаўцэментнашыфер», дзе працуе каля дзвюх тысяч чалавек. Цэмент, шыфер, вапнавая мука адпраўляюцца адсюль па ўсёй Беларусі і ў суседнія вобласці Расіі. Шырокая геаграфія паставак і ў завода гумавых вырабаў. Гэта другое па велічыні прадпрыемства горада. Наогул, сярод раённых цэнтраў Магілёўскай вобласці Крычаў вызначаецца даволі развітой прамысловасцю. Горад выпускае больш за сто відаў прадукцыі.

ГІСТОРЫЯ — ЖЫВАЯ

Датай нараджэння Крычавы нашы ранейшыя энцыклапедыі называюць 1150 год. Гісторыкі памыляліся. Міхаіл Мельнікаў, крычаўскі краязнаўца, гэта даказаў. У апошніх выданнях паз-



цэнтрам, не суджана было заваць сваё лідэрства, маладзейшыя абышлі іх.

Суседнія з Крычавам раёны некалі, у пачатку шаснаццатага стагоддзя, уваходзілі ў склад Крычаўскага староства, а сёння Крычаўскі раён па тэрыторыі бадай што, самы малы на Магілёўшчыне.

За свой доўгі век горад быў сведкам многіх падзей. Яго ратнікі мужна біліся з нямецкімі рыцарамі пад Грунвальдам. У час вайны Расіі са Швецыяй Крычаў дапамагаў Пятру і граміць войскі Карла XII... Пра гэта, дарэчы, прыезджаму гасцю абавязкова раскажуць. А потым яшчэ і на Замкавую гару пацягнуць (інакш не скажаш, такая яна крутая), каб агледзець з яе Пятроў луг, дзе ў чаканні шведаў стаялі латэральныя войскі рускага цара. І калі вас будучы паіць вадой з Пятровай крыніцы, не кажыце, што яна пахне балотам — гэта праведнік пакрыўдзіцца... Але на Замкавую гару варты было падняцца. Адсюль адкрываюцца вельмі прыгожыя віды на Сож і наваколле. Зверху рака здаецца зусім невялікай, баржы тут, відавочна, не праісці. Суднаходны Сож пачынаецца ніжэй, каля Слаўгарада. Хаця, як гэта ні дзіўна, два стагоддзі назад Крычаў будаваў караблі, на яго



НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

УСІМ СЭРЦАМ ПАДТРЫМЛІВАЕМ

Пётр Каралёў, доўгія гады жыўчы ў Канадзе, не забываў сваю радзіму — Беларусь. З сумам часта паўтараў: «Дзе сасна ўзрасла, там і красна». Неаднойчы гасцяваў у Мінску, меў дома многа беларускіх кніжак, быў чытачом «Голасу Радзімы». Пісаў, што летам абавязкова сустрэнемся. Але не давялося. Заўчасна абарвалася яго жыццё. Не вытрымала спакутаванае сэрца...

Пра гэта расказала жонка Пятра Каралёва — Ганна, якая, прыехаўшы ў Мінск, адразу ж пазваніла ў «Голас Радзімы», зайшла да нас у рэдакцыю.

Яе падарожжа па Савецкаму Саюзу пачалося ад горада Находкі і закончылася ў Ленінградзе.

— «Широка страна моя родная» — словы гэтай вядомай савецкай песні я паўтарала ўвесь час, калі ехала з Далёкага Усходу да Беларусі, — расказвала Ганна Каралёва. — Я ж пакуль жыла дома да вайны, нічога пабачыць не паспела. Фашысты вывезлі ў Германію, калі мне не было і 16 гадоў.

Поезд ішоў па бяскрайніх сібірскіх прасторах, шырокіх стапах, спыняўся на вялікіх чыгуначных станцыях, і жанчына не адыходзіла ад акна, пакуль не становілася цёмна.

— У нас у Канадзе і цяпер людзей Сібір'ю палюбаюць, — усміхаецца Ганна Каралёва, — а Сібір такая прыгожая. Я бачыла вялікія га-

рады, новабудуёлі, сады, высокія духмяныя травы. Многа будзеце!

А пра Хатынь Ганна Каралёва расказвала і плакала.

— Прыехалі ў Хатынь. Музыка іграе жалобная, званы перагукваюцца. Я чытаю надпісы на ўчарнелых комінах. За што загубілі каты столькі людзей, за што не маўляць?..

Яна ўспомніла сваю маці, яе словы, калі гітлераўцы забіралі дачку ў няволю: «Лепш бы я цябе пахавала»...

А так добра ўсё пачыналася. Ганна скончыла ў 41-м васьмігодку. Марылі з сябрамі, што стануць яны ўрачамі, настаўнікамі, трактарыстамі.

— Раніцай устаём і чуюм: «Вайна. Кіеў бамбілі...» Усе як памерлі. Ідуць бацькі, браты старэйшыя на вайну. Праводзім, плачам. Што зробіш? — Ох, і горкія ўспаміны нашай зямлячкі. — А тут і немцы... Моладзь уцякала ў лес. Тады нас пачалі лавіць, каб везці ў Германію. Там пасялілі ў бараках, якія ахоўвалі жандары з сабакамі. Хлопцы спяваюць «Сонца ўсходзіць і заходзіць, а ў турме маёй цёмна»... Вартавы закрываюць, пачаў страляць.

А на наступны дзень мацнейшых — на фабрыку, а нас — на біржу працы. Фермеры прыйшлі, ходзяць вакол. Можна бачылі на базары, калі прадаюць кароў? Так і нас. Заплацілі па 13 марак, кож-

ны забраў сабе работніка...

Лёс Ганны Каралёвай быў падобны на лёс тысяч беларусаў, рускіх, украінаў, адарваных вайной ад родных мясцін. Пасля вызвалення яна спрабавала звязацца з роднымі, але нікога не знайшла. І ў 1951 годзе разам з мужам Пятром, такім жа бедалагам, выехала ў Канаду.

— Прыехалі, шукалі кватэру, — зноў успамінае Ганна Каралёва. — З сабачкам возьмуць, а з дзіцем — не. І за два месяцы наперад плаці. А што ж у нас, 50 долараў. А плаціць трэба 150. Знайшліся добрыя людзі, пазычылі, казалі: заробіш — аддасі.

Я захварэла. Доктар не хацеў лячыць: няма страхоўкі. Вось так. Дзіця плача. Муж прыйшоў з работы, таксама плача. Вось табе і Канада. Ну, пакрысе асвоіліся, працавалі, бераглі грошы. Потым дзеці выраслі. Куды ж паедзеш. Вось так і жыццё прайшло. А ўсё роўна, дзе ты ні быў, а Радзіма ёсць Радзіма.

Каб яшчэ раз наведаць яе, Ганна Каралёва прадала дом, у якім засталася пасля смерці мужа адна. На гэтыя грошы купіла тур. На Далёкім Усходзе жывуць цяпер яе родныя, якіх яна не змагла адшукаць пасля вайны і вырашыла, што ўсе загінулі. Маці яе Домна Пятроўна памерла ў 1983 годзе. Няўжо так і не бачыліся дачка з маці?

— Бачыліся мы ў 1972-м. Я была тады ў Кіеве два тыдні. З мамай прыезджалі сястра і брат. Было радасна сустраць маму. Калі б не ўбачыла тады...

У Мінску ж Ганна Каралёва ўпершыню.

— Я чытала ў кнігах, — гаворыць яна, — што горад быў разбураны зусім. Цяпер тут цудоўна. Сэрца радуецца: столькі перажылі, а ўсё роўна на ногі сталі.

Была ў нашай гасці ў Мінску нечаканая сустрэча з канадскай моладдзю. А адбылося гэта так...

— Заходжу я ў магазін, дзе прадаюць сувеніры. Хлопцы стаяць, размаўляюць па-англійску. Я пытаюся: «Вы адкуль?» Яны гавораць: «З Канады». А ў мяне такі маленькі флажок-значок. Яны пытаюцца: «Ты таксама з Канады? Адкуль?» — «З Антарыю». Адзін з іх таксама аказаўся з Антарыю. А прыехалі яны сюды іграць у хакей.

Цікавая перадгісторыя гэтай паездкі. У маі амерыканская газета «Нью-Йорк таймс» папярэдзіла сваіх чытачоў, што калі хто-небудзь з турыстаў збіраецца ехаць у Мінск, то рабіць гэтага не варта, бо ў горадзе небяспечны для жыцця ўзровень радыяцыі ў сувязі з аварыяй на Чарнобыльскай АЭС.

Канадзец Брайен Проктар, вялікі аматар хакея, ужо двойчы прывозіў у Беларусь групы хакеістаў з Канады. Паездкі гэтыя аплачваюць бацькі юных спартсменаў. І вось пасля паведамлення амерыканскай газеты многія вырашылі не пускаць сваіх дзяцей у Мінск. І тады Брайен Проктар сам прыехаў у наш горад, каб убачыць, якая

тут абстаноўка. Пераканаўся, што папярэджанне «Нью-Йорк таймс» — хлусня. Пасля гэтага юныя канадцы гулялі ў хакей у Мінску.

— Столькі хлусні цяпер у нас у Канадзе можна пачуць пра няшчасце ў Чарнобылі. Але ніколі не пішуць у газетах, колькі гіне салдат, калі амерыканцамі выпрабавецца ядзерная зброя, — гаворыць наша зямлячка.

Спецыялісты падлічылі, што выбух самага маленькага ядзернага зарада па сіле радыяцый роўны тром Чарнобылям. І варта ўжо сёння зрабіць так, каб у свеце спыніліся ўсе ядзерныя выпрабаванні. Як зрабіў гэта Савецкі Саюз: больш года дзейнічае аднабаковы мараторый СССР. Нядаўна ён быў прадоўжаны да 1 студзеня 1987 года.

«Робячы гэты крок, — падкрэсліў у сваёй Заяве Генеральны сакратар ЦК КПСС Міхаіл Гарбачоў, — мы верым, што людзі ва ўсіх краінах свету, палітычныя колы, міжнародная грамадскасць правільна ацэняць працяглую цішыню на савецкіх ядзерных палігонах».

Ад імя савецкага народа Міхаіл Гарбачоў звярнуўся да розуму і годнасці амерыканцаў, да прэзідэнта Рэйгана з пранаймай ў ўпэўненні гістарычны шані для спынення гонкі ўзбраенняў.

Ганна Каралёва на пытанне, як яна асабіста ставіцца да ініцыятыў савецкага кіраўніка, адказала проста:

— Гарбачоў за мір агітуе. І гэта нам падабаецца. Разумны, інтэлігентны чалавек. Мы ўсім сэрцам гатовы яго падтрымаць.

Уладзімір МЯЛЕШКА.

НА ПРОСТОРАХ РОДИНЫ

«КАЖДЫЙ КАМЕНЬ ТВОЙ — ПОЭМА...»

Так пісал поэт Николай Тихонов о Ленинграде. В прошлом году город был удостоен Золотой Европейской медали «За успехи в сохранении памятников архитектуры». На торжественной церемонии вручения медали зарубежные гости говорили: «Ленинград может служить образцом того, как следует сохранять памятники прошлого».

Масштабы работ по восстановлению старой части города, дворцово-парковых ансамблей окрестностей — Петродворца, Пушкина и Павловска, разрушенных гитлеровцами в суровые годы войны с гитлеровской Германией, не имеют аналогов в мировой практике.

СНАРЯД В СЕРДЦЕ ФЕМИДЫ

Сейчас трудно представить, что великолепные дворцы и памятники были мишенью для гитлеровских пушек, стрелявших по городу. Уникальное творение Растрелли — Зимний дворец, хранилище бесценных сокровищ Эрмитажа, был на картах вермахта объектом № 9. Дворец пионеров, который размещался в бывшей царской резиденции Аничковом дворце, значился под № 192.

На город было сброшено более 100 тысяч бомб, на улицах и площадях разорвалось свыше 150 тысяч снарядов.

В секретной директиве от 22 сентября 1941 года «О будущности города Петербурга» говорилось: «Фюрер решил стереть город с лица земли. После поражения Советской России нет никакого интереса для существования этого большого населенного пункта...»

Ленинградцы берегли свой город в зимы фашистской блокады. Топили самодельные печки мебелью, паркетом из квартир, но не тронули ни одного дерева знаменитого Летнего сада. Спрятали, замаскировали скульптуры и памятники. Как могли латали раны прекрасных зданий. Архитектору Владимиру Пилявскому была поручена охрана Адмиралтейства. После каждого обстрела он, старый человек, ослабевший от голода, обходил здание, проверяя, все ли в порядке. Однажды снаряд попал в грудь Фемиды — богини правосудия. Нужно было немедленно заделать пробойну — иначе попадет вода, замерз-

нет и разорвет скульптуру. Пилявский и 70-летний скульптор Троумпянский два дня заделывали пробойну. Осколок снаряда, ранившего скульптуру, они завернули в газету и вложили в сердце Фемиды. Когда проходишь по Александровскому саду вдоль желто-белого нарядного Адмиралтейства, невольно вспоминаешь этих и других людей, которые бесконечно любили свой город.

Ущерб, нанесенный гитлеровцами Ленинграду, составил более 20 миллиардов рублей. В развалинах лежали окрестные города-музеи Петергоф, Пушкин, Павловск. Решение об их восстановлении правительство приняло еще во время войны. Это был вызов фашистскому мракобесию, это был акт гуманизма.

После Победы перед архитекторами и строителями возникла новая проблема: как сохранить старый город?

Ленинград сравнительно молод — ему 282 года. Домов, возраст которых перевалил за двести, осталось не так много. Три года они стояли нетопленные, без стекол, без крыш. Война была по их красоте. Сырость и мороз помогали разрушению.

В послевоенные годы на окраинах города выросли кварталы благоустроенных жилых домов. А исторический центр, краса и гордость города, остался в неприкосновенности, хотя нуждался в реконструкции. Программу модернизации старых домов (более 15 тысяч) разработал институт «Ленжилпроект».

С главным архитектором института Ксенией Шарлыгиной мы путешествовали по старому городу, который сейчас переживает вторую молодость.

ЛЮБИМЫЙ КВАРТАЛ

Самое дорогое для главного архитектора — жилые кварталы старого города. Мы пришли в один из них — Коллону.

«Хотите посмотреть, какие тут были дома?» На фотографии — печально знаменитый двор-колодец. Стены домов закрывают свет и солнце, из окон нижних этажей не видно даже клочка неба. «Теперь взгляните сюда», — Шарлыгина с гордостью показывает двор-оазис среди городского асфальта. Зеленые газоны, чистые песчаные дорожки,

яркие цветы на клумбах. Двор-сквер окаймляли голубые, сиреневые уютные дома с балконами.

Как достигли этого архитекторы? Из шести узких проходных дворов сделали один, полный воздуха и света. Снесли малоценные ветхие флигели, изменили внутреннюю планировку домов — получились сравнительно небольшие отдельные квартиры.

Во время работы возникло немало проблем. Представьте: в центре огромного города одновременно ремонтируется почти 400 зданий. Закрыты для проезда более 30 улиц. Жителей выселили в другие районы. Закрылись магазины, аптеки, кафе.

Городской Совет поставил перед архитекторами задачу: реконструировать старый город по принципу «минимум потерь — максимум комфорта». Таким образом решается задача большой социальной значимости — реабилитация жилья в центре.

При реконструкции, как правило, теряется около 20 процентов жилой площади — в старых квартирах оборудуются ванные, кухни, коридоры. Архитектор, реконструирующий дом, должен видеть в нем будущих жильцов. Детей — где им играть? Стариков — где им отдыхать? Молодежь — где ей проводить досуг?

Комплексный ремонт позволил благоустроить целые кварталы, изменить функции дворов, площадок между домами.

Проблемы... проблемы... Многие тревожат Шарлыгину. Реконструкция приводит порой к эстетическим потерям. Исчезают нарядные лестницы, лепнина, старинные каминные и печи, чугунные решетки и перила. Конечно, стараются все, что можно, сохранить. Ведь дома в центре неповторимы. Они знамениты не только тем, что в них жили писатели, художники, поэты, что их «насеяли» герои романов Пушкина, Достоевского, Гоголя. Они дороги и потому, что вобрали в себя биографию военного поколения.

НАДО ПРОСТО ЛЮБИТЬ...

Архитекторов в институте «Ленжилпроект» около тысячи. А что отличает главного? Я не говорю о должностных

обязанностях — их тема. Главный обязан видеть город в целом, город, который создавали гениальные архитекторы прошлого. Обязан сохранить душу Ленинграда, сберечь очарование старины в обновленных кварталах.

Мужчины, коллеги Ксени Шарлыгиной, на вопрос: «Хорошо или плохо, что главный архитектор — женщина?» — ответили: «Прекрасно! В ней есть восторженная эмоциональность, которой недостает нам». «И смелость, и вдохновение, и азарт», — добавил инженер Семен Добков, который работает с Шарлыгиной 15 лет.

Ксения Александровна не представляет себя вне Ленинграда. В старом доме на улице Некрасова прошла вся ее жизнь. По стертым ступеням легкой походкой взбегал ее дед, поднимался отец, инженер-гидростроитель. Ксения считала его образцом для подражания и видела себя только инженером.

— Война все перевернула в нашем доме, — вспоминает Шарлыгина. — Во время эвакуации мы жили на Урале. Жадно слушали радио. Как Ленинград! По ночам мне снился наш дом, Невский проспект. Как только разрешили въезд в город, мы возвратились домой.

Наверное, каждый, кто живет в Ленинграде, хоть на миг да захочет стать зодчим, любящим застывшей музыкой его дворцов и ансамблей, — продолжала свой рассказ Шарлыгина.

Ксения Александровна из «деловых женщин», о которых много говорят социологи. Для нее не существует границы между личной жизнью и работой. Творчество для Шарлыгиной — понятие круглосуточное. Мать, муж, дочка в курсе ее проблем. Ведь реконструкция ей увлечены все ленинградцы — их заботит судьба старой части города.

Что же — только работа и работа? А ведь есть еще Союз архитекторов, где она ведет творческую секцию, еще преподает в родном институте.

...Как-то на встрече с коллегами из Дрездена Ксения Александровна сказала: «У красоты города два врага — время и войны. Я хочу, чтобы нашим противником было только время».

Алла БЕЛЯКОВА.

**САХАРНЫЙ ДИАБЕТ:
КАК ОСТАНОВИТЬ БОЛЕЗНЬ ВЕКА**

**УЧЕНЫЕ
НАСТРОЕНЫ ОПТИМИСТИЧНО**

Данные Всемирной организации здравоохранения свидетельствуют, что после сердечно-сосудистых и онкологических заболеваний третье место в мире по распространенности занимает сахарный диабет. Им страдает каждый двадцатый житель планеты.

— Развитие сахарного диабета, — рассказывает директор Института экспериментальной эндокринологии и химии гормонов член-корреспондент Академии медицинских наук СССР **Юрий Панков**, — связано с нарушением углеводного обмена. Чаще всего это объясняется тем, что поджелудочная железа перестает вырабатывать достаточно инсулина или вообще его не вырабатывает. Но бывает, инсулина образуется достаточно, но он по каким-то причинам не выполняет своей функции в организме.

Почему не выполняет? Ученым это пока не вполне ясно, но многие факторы, вызывающие заболевание, уже известны. Выяснилось, например, что некоторые вирусы могут вызывать поражение так называемых бета-клеток поджелудочной железы, ответственных за выработку гормонов.

И все-таки развитие диабета мы связываем прежде всего с относительным или абсолютным дефицитом инсулина. Его препараты постоянно совершенствуются — здесь специалисты идут различными путями. Например, разработаны методы создания препарата из инсулина животных. Перспективны исследования в области генной инженерии, использующей методы, которые «учат» микроорганизмы синтезировать тот же инсулин, что вырабатывает человеческий организм.

Все это так, но проблем перед учеными стоит немало. Одна из них связана с тем, что введение инсулина не восстанавливает функцию поджелудочной железы. В здоровом организме инсулин вырабатывается, когда он нужен и в строго необходимом в данный момент количестве. Как обеспечить с помощью инъекций соответствие потребностям организма в инсулине?

С этой целью сейчас создаются аппараты, имитирующие функцию поджелудочной железы. Например, стационарная искусственная поджелудочная железа, так называемый биостатор, уже успешно применяется в советских клиниках. Аппарат подключают в тех случаях, когда нужно вывести больного из тяжелого состояния, провести курс лечения или углубленные исследования биохимических, гормональных параметров. Биостатор вводит в организм точно рассчитанную дозу инсулина, причем в тот момент и в том количестве, которое требуется. Разработаны и устройства, которые вживляют в организм, но они пока не могут обеспечивать четкой обратной связи. Наш организм воспринимает их как чужеродное тело, они постоянно обволакиваются соединительной тканью и перестают работать.

Еще один путь научного поиска — трансплантация поджелудочной железы или отдельных ее участков, бета-клеток. На этот метод возлагались большие надежды, но, с моей точки зрения, пока они не оправдались. Исследования показывают, что пересаженная поджелудочная железа или культура бета-клеток действительно способны выделять инсулин, но очень недолго. Конечно, мы не теряем надежды и считаем необходимым продолжать поиски в разных направлениях: совершенствовать тактику диетической и лекарственной терапии, лечения инсулином (замечу: в СССР создан новый тип инсулина — монопоиковый, активность которого значительно выше обычного), искать новые возможности ранней диагностики, профилактики диабета.

В последние годы советские медики все шире проводят такую профилактику среди здоровых людей. Известно, что в отдельных случаях развитие диабета можно было бы сдержать, если бы не возникали «перегрузки» инсулярного аппарата поджелудочной железы. К ним приводит нерациональное питание, потребление пищи, избыточной легкой усвояемыми углеводами (сахара, кондитерских изделий), несоответствие питания энергетическим затратам. И в эксперименте, и в клинике доказано, что при физических нагрузках действие инсулина (как, впрочем, и все биохимические реакции) значительно усиливается, а значит, снижается содержание уровня глюкозы в крови, улучшается усвоение ее тканями. Поэтому занятия физической культурой, туризмом, плаванием — один из реальных путей профилактики сахарного диабета (наряду, разумеется, с рациональным питанием). Соблюдать соответствующие особенностям организма режимы питания и физических нагрузок необходимо каждому, но особенно тщательно тем, у кого объективно выше риск развития диабета.

Для выделения групп риска и взаимосвязи распространения болезни с особенностями жизни населения были проведены масштабные исследования в различных регионах СССР. Они показали, что, например, на Крайнем Севере диабет встречается реже, чем в центральных и южных районах страны, риск развития сахарного диабета увеличивается вдвое, если человек страдает ишемической болезнью сердца, в 6 раз — если он имеет избыточный вес. В 15 раз чаще диагностируется диабет в семьях, где есть или были больные, то есть существует генетическая предрасположенность к нему. Если у человека выявляется одновременно сочетание четырех любых факторов риска, то возможность развития диабета возрастает более чем в 20 раз. Большинство факторов, как оказалось, являются общими и для сердечно-сосудистых заболеваний. Поэтому сегодня в СССР используется интегрированный подход к профилактике.

Думаю, мы можем с оптимизмом смотреть на проблему борьбы с диабетом. Достижения современной науки открывают возможность создания новых методов лечения заболевания и позволяют добиваться значительного улучшения состояния даже у больных с тяжелыми нарушениями обмена веществ.

(АПН).

**НА ВЫСОКИМ
БЕРАЗЕ
СОЖА**

**АДНА ХВІЛІНА
НА ІНТЭРВ'Ю**

Да юбілею Крычаў рыхтуецца грунтоўна: старая частка горада маладзіцца, прыхарошваецца новая. Юбілейныя ўрачыстасці запланаваны на канец верасня. Святочная праграма разлічана на тры дні. Як гэта робяць і іншыя гарады, Крычаў выпусціў да юбілею кніжку і значок

старажытнасці мала ў нас застаўся. Не ведаючы, дык і не скажаш, што гораду ўжо 850 год. Войны многа спалілі. Ды і бацькі нашы мала думалі, калі адно будавалі, а другое, што нейкім чудам ацалела ў войны, разбуралі. Зараз пра старажытнасць больш дбаюць».

Андрэй МАКСІМЕНКА, пенсіянер: «А вы думаеце, што 850 год гэта многа?.. Гэта ўсяго то-



з уласным сімвалам — выявай Крычаўскага палаца. (Гэта фактычна адзіны помнік архітэктуры, які захаваўся да нашага часу. Пасля рэстаўрацыі будынка туды пераедзе краязнаўчы музей). Словам, горад жыве ў чаканні вялікага свята. Гэта заўважаеш, ні ў кога нічога не пытаючыся.

А як людзі, як канкрэтны чалавек, жыхар горада, успрымае юбілей? Што значаць для яго гэтыя восем з паловай стагоддзяў? Я гаварыў з выпадковымі людзьмі: на вуліцы, у магазіне, у аўтобусе...

Павел ХАДАРОНАК, інжынер: «Прыемна, безумоўна, што наш горад такі старажытны. Толькі

лькі ў дзесяць разоў больш чым мне».

Валянціна СТАЛЕТАВА, прадавец магазіна: «Добра, што арганізавалі святкаванне юбілею. Бо да наступнай круглай даты яшчэ дажыць трэба. Ужо дзеці нашы будуць адзначаць яе. А цікава было б пабачыць, якім наш Крычаў будзе праз пяць-дзесят год...»

Віталь ШАЦІЛАЎ, рабочы: «Я жыву тут усяго толькі восем год. Са Смаленшчыны прыехаў. Жонка мая адсюль. Шчыра кажучы, даведаўся пра юбілей, калі пра гэта загаварылі ў гарадской газеце. Я не думаю, што Крычаў такі стары горад».

Леанід САЛТУКОЎ, партыйны



работнік: «Ужо па назве адчуваецца, што наш горад старажытны. Кажуць, утворана яна ад слова «крыч», гэта значыць каваль па-даўнейшаму. Дарэчы, адзін з раёнаў старога горада і цяпер называюць Ганчароўка, усе — і старыя і малыя. Праўда, ганчарствам там сёння ніхто не займаецца. А недалёка ад Крычава ёсць вёска Пушкары... Назвы многае могуць расказаць нам».

Мікалай КАСЬЯНЕНКА, рабочы: «Я думаю, нашы продкі доўга хадзілі па Сожу, пакуль аблюбавалі месца, дзе пасяліцца. Больш зручнае і прыгожае ва ўсёй акрузе знайсці цяжка. Мне падабаецца мой горад. Запрашай хоць у сталіцу — не паеду».

Сяргей ВАСІЛЕВІЧ, школьнік: «У школе мы пісалі сачыненне пра юбілей нашага горада. А перад гэтым нас у музей на экскурсію вадзілі. Многа там усяго цікавага. Праўда, я туды і раней з бацькам хадзіў. А сачыненне маё настаўніца пахваліла, сказала, што цікава напісаў».

Спраўды, юбілей горада — гэта вялікае свята для яго жыхароў. У віры будняў не заўсёды ёсць час спыніцца і азірнуцца. Цяпер жа многія абстрактны набываюць больш канкрэтны змест. Ты адчуваеш вечнасць і высокі сэнс жыцця на гэтай зямлі, роднасць з людзьмі, якія паклалі пачатак твайму гораду, праслаўлялі і баранілі яго. Ты думаеш аб тых, хто прыйдзе пасля цябе, і хочаш пакінуць пра сябе добры след у іх памяці...

...На выездзе з Крычава ляжыць валун, на якім высечаны гістарычныя даты ў жыцці горада. Сёлета спакой гэтай адпаліраванай дажджом і ветрам глыбы зноў парушыць малаток майстра.

Ігар ГЕРМЯНЧУК.

НА ЗДЫМКАХ: у гарадскім дзіцячым парку; рэпетыцыя юбілейнай канцэртнай праграмы [на сцэне Крычаўскага Дома культуры — жаночая група народнага хору вёскі Сакольнічы].

Фота С. КРЫЦКАГА.



КНИГА ПРЫЦЯГВАЕ ЛЮДЗЕЙ САМЫХ РОЗНЫХ УЗРОСТАЎ

СТАРОНКА, ЯКАЯ НІКОЛІ НЕ СТАНЕ АПОШНЯЙ

Бібліятэкай сваёй Ірына Цяленчанка ганарыцца і не хавае гэтага. Тут яе другі дом, тут справа ўсяго яе жыцця. Кожную з семнаццаці тысяч кніг, размешчаных на стэлажах, яна не проста патрымала ў руках, адзначыўшы наяўнасць у спісе, а прыняла ў вялікую кніжную сям'ю сельскай Паплаўскай бібліятэкі.

Дваццаць дзевяць год працуе ў Паплавах Ірына Цяленчанка. Прыехала сюды пасля сканчэння бібліятэчнага тэхнікума па размеркаванню. У той час у мясцовым саўгасе адкрываўся новы клуб, дзе выдзелілі памяшканне і пад бібліятэку. Уручылі Ірыне ключы ад таго пустога пакоя, 1 000 экзэмпляраў кніг, што былі ў наяўнасці, і сказалі: «Працуй, дзяўчына...»

БІБЛІЯТЭКАР

Праца пачалася з набыцця адпаведнай мэблі, неабходна таксама было зрабіць паліцы, — успамінае Ірына Цяленчанка. — І вось, калі пакой ужо амаль абсталяваўся, для мяне, бібліятэкара, прывезлі вялікую драўляную стойку, за якой я і павінна была знаходзіцца, калі працавала з чытачамі. Карацей кажучы, адгарадзілі ад іх. Можна гэта і надавала мне больш важнасці, — жартуе жанчына, — але ніколі не было па душы. Мне заўсёды хацелася ў самую гушчыню ўсіх спраў, бліжэй да людзей. Часам можна пачуць мер-

каванне, што бібліятэкар у першую чаргу жыве кнігамі, літаратурай. Так і ўяўляецца вобраз кніжнай летуценніцы ці мудрай сёвай інтэлектуалкі. Ірына Цяленчанка выдатна ведае літаратуру, усёй душой аддадзена кнігам, але яшчэ больш ведае і любіць людзей, сваіх аднавяскоўцаў, суседзяў і сяброў. Менавіта для іх усе яе намаганні, праца, для іх падрыхтаваны ёю кожны том са збору бібліятэкі, улічаны густы і запатрабаванні ўсіх — ад першакласніка да галоўнага спецыяліста саўгаса.

— Калі ў бібліятэку паступае новая кніга, мая першая думка — хутчэй даць пачытаць яе нашым кнігалюбам. Так было, напрыклад, з творам Вітала Кароціча, «Нянавіць», надрукаваным у адным з апошніх нумароў «Раман-газеты». Я нават запрасіла ў калег з суседніх бібліятэк, каб далі яшчэ некалькі экзэмпляраў часопіса, і прапанавала іх нашым паплаўцам. Кніга вельмі зацікавіла людзей, ім хацелася падзяліцца ўражаннямі ад працытанага. Я гэта бачыла, і мы арганізавалі дыспут, абмен думкамі, выкліканымі кнігай. Сустрэча з добрым, разумным творам — заўсёды для мяне вялікая радасць. Але яна робіцца яшчэ большай, калі кніга спадабаецца і майму чытачам.

На тую памятную сустрэчу сабраліся настаўнікі, сельскія спецыялісты — жывёлаводы,

механізатары, палыводы. Сёння ў абанементам аддзеле Паплаўскай бібліятэкі зарэгістравана каля сямісот чытачоў. Трэцяя частка іх — традыцыйна самая чытаючая — школьнікі, астатнія дарослыя. Ніхто не значыцца ў спісах фармальна. Калі чытач сам не ідзе ў бібліятэку, Цяленчанка пойдзе да яго: на жывёлагадоўчую ферму, у поле, школьны клас, а то і прама дадому. Часцей за ўсё так здараецца вясной, летам, на пачатку восені, калі сельскія працаўнікі маюць вельмі мала вольнага часу.

Напрыклад, кожны тыдзень, у пэўны час, чакаюць яе жанчыны-даяркі. У наступны раз — механізатары. Калі доўга да каго не выберацца, то яшчэ і пакрыўдзіцца: хіба ім нічога не трэба? Усюды яна жаданы гасць. Аднаму новы раман прапануе, другому свежыя часопісы, трэціму кнігу па дамаводству ці зборнік сучасных мадэлей адзення, кулінарны даведнік — перад гэтым не ўстаіць ніводная жанчына, нават самая занятая. А то арганізуе невялікую выстаўку дапаможнай літаратуры па спецыяльнасцях, параіць, дзе хутчэй знайсці адказ на канкрэтныя хвалючыя пытанні. Нікога не забудзе, нікога не абдыдзе ўвагай.

Работнік культуры, тым больш на вёсцы, як ніхто іншы, павінен быць вялікім энтузіястам. Толькі тады будзе карысць справе і асабі-

тае задавальненне ад жыцця і работы. Ірына Цяленчанка пераканалася ў гэтым даўно, яшчэ тады, калі выйшла з-за бар'ера, што аддзяляў яе ад чытачоў, ад людзей, якія ішлі да яе. Сёння Паплаўская сельская бібліятэка мае асобны будынак. Кнігі размешчаны ў двух вялікіх пакоях. Чытачы маюць да іх свабодны падыход. І заўсёды побач з імі бібліятэкар Ірына Цяленчанка, якая дасць параду, дапаможа выбраць кнігу.

БІБЛІЯТЭКА

Пакаёвая зеляніна, прыёмнае афармленне сцен, паліц, шторы, цёмна-чырвоны палас на падлозе... Здаецца, усё, як і ўсюды. Нічога асаблівага няма. Але, калі ўваходзіш сюды, уражвае мяккая дамашняя ўтульнасць, добрачылівая спакойная атмасфера. Можна, здараецца так таму, што тут ёсць сапраўдная гаспадыня, якой дарэгія гэтыя пакоі і рэчы, што знаходзяцца ў іх.

Паплаўская бібліятэка — адна з лепшых у раёне. Наогул, на Бярозаўшчыне сёння адкрыта сорок сельскіх бібліятэк. Кожная абслугоўвае пэўную тэрыторыю, куды ўваходзяць 4—5 вёсак. Усе бібліятэкі знаходзяцца на ўтрыманні раённага аддзела культуры. Па словах Ірыны Уладзіміраўны, недахопу ў сродках яны не адчуваюць. Кожны год яе бібліятэка атрымлівае не менш тысячы новых кніг. На працягу дзесяці год фонд абнаўляецца прак-

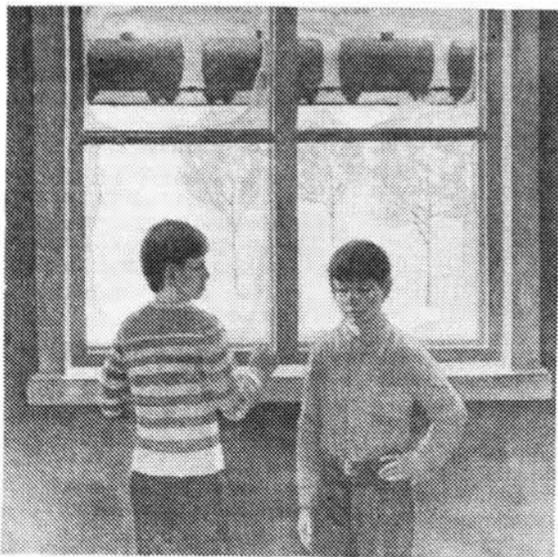
тычна поўнаасцю. Усе бібліятэкі працуюць у цесным кантакце з калгаснай ці саўгаснай адміністрацыяй, атрымліваюць ад іх немалую дапамогу.

У Паплавах сталі традыцыйнымі публічныя справаздачы культасветработнікаў перад працаўнікамі саўгаса. Збіраецца тады ў клубе шмат вяскоўцаў. Спачатку перад імі выступаюць культработнікі, раскажваюць, што зроблена, дзеляцца планами, слухаюць парады і пажаданні. Тут жа разгортваецца выстаўка кніг, у канцы вечара мясцовая мастацкая самадзейнасць робіць святочны, таксама справаздачны канцэрт. Звычайна ў такіх вечарах бібліятэка неаднойчы згадваецца з удзячнасцю, бо практычна ніводная сям'я не праходзіць міма яе.

А першае знаёмства з бібліятэкай традыцыйна ў паплаўцаў адбываецца так: настаўніца прыводзіць «першачкоў», тых, хто толькі-толькі навучыўся складаць з літар першыя словы, сюды на экскурсію. Так, пакуль на экскурсію. Але кнігі вабяць людзей з самага ранняга ўзросту, і вельмі хутка Ірына Уладзіміраўна залічвае малечу ў «свае» ўжо на доўгія гады.

Падчас нашай размовы Ірына Цяленчанка заўважыла: «У мяне зараз сем завоўнікаў». Гэта значыць, сем вяскоўцаў завочна, без адрыву ад працы атрымліваюць

3 АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ



Апошнія тыдні ў мінскім Палацы мастацтва разгорнуты адрозныя чатыры экспазіцыі: персанальныя выстаўкі беларускіх мастакоў-жывапісцаў Кіма Шэстоўскага, Роберта Ландарскага, Аляксандра Сямілетава. Так-

сама прадстаўлены карціны са збору музея БССР — рэпрадукцыі з твораў славурых французскіх майстроў — імпрэсіяністаў, падараныя рэспубліцы Надзея Лежэ, нашай зямлячкы. Пейзажы гамальчаніна Ро-

берта Ландарскага — як мужнае і лірычнае прызнанне ў любові да Радзімы, да непаўторнага па-лескага краю.

Творы Кіма Шэстоўскага вельмі разнастайныя па жанрах. Тут і партрэт, і нацюрморт, і пейзаж, і сюжэтныя палотны. На сярцінах жывапісца — лётчык, герой мінулай Вялікай Айчыннай, гордая і прыгожая жанчына — заводская работніца, сельская вуліца, якая ўмее жыць толькі ёй уласцівым рытмам і пачуццём, цэх сучаснага прадпрыемства... «Не! — вайне». Твор Аляксандра Сямілетава пад такой назвай вы бачыце на адным з нашых фотаздымкаў. У арсенале мастака шмат цікавых, карцін. Але згаданае палатно ён лічыць адным з галоўных, вызначальных.

НА ЗДЫМКАХ: К. ШЭСТОЎСКІ. «Хлопчыкі ля акна»; А. СЯМІЛЕТАЎ. «Не! — вайне»; Р. ЛАНДАРСКІ. «Вёска Радуга».



АКТУАЛЬНАЯ ГУТАРКА З ПАЭТАМ РОБЕРТАМ РАЖДЗЕСТВЕНСКИМ

«БАРАЦЬБА ЗА ДУШЫ ЛЮДЗЕЙ — НАШ ГРАМАДЗЯНСКІ АБАВЯЗАК»

Нядаўна ў выдамога савецкага паэта Роберта Раждзественскага выйшаў трохтомны збор твораў, а ў цэлым за 30 год работы яго літаратурны багаж складае звыш трох дзесяткаў кніг. Творчасць паэта шырока перакладаецца на мовы народаў СССР і іншых краін. Карэспандэнт Агенцтва друку Навіны гутарыць з Робертам РАЖДЗЕСТВЕНСКИМ.

— Вы — чалавек на рэд-касць мабільны, многа ездзіце. Што даюць вам гэтыя паездкі?

— Думаецца, самае важнае падарожжа — падарожжа ў сябе. Аднак, бясспрэчна, яго можна і трэба сумяшчаць з перамяшчэннямі ў часе і прасторы.

Я многа разоў бываў на славурых нашых будоўлях — на БАМе, КамАЗе, Заходне-сібірскім нафтавым комплексе, у Брацку, на Зеі. Гэта будоўлі сапраўды вялікія: адчуванне велічы запомнілася надоўга. Я спрабаваў выказаць яго ў паэме «210 крокаў».

Калі многа ездзіш, сустракаешся з самымі рознымі людзьмі, прыходзіць адчуванне маштабнасці свету, ды і атрымліваеш аб'ектыўную ацэнку таго, што ты робіш. Цяжка, скажам, перадаць твае пачуцці, якія я зведаў, калі ўбачыў у розных абласцях нашай краіны высечаныя ў мармуры і граніце мемарыялаў брацкіх магіл радкі з маёй паэмы «Рэквіем».

Часам убачаная ці хвалюючая падзея так цябе ўражвае, што неадкладна бярыся за пяро. Напрыклад, калі забілі прэзідэнта Кенэдзі, я ўпершыню быў у Амерыцы. Як тут было не пісаць!

— З таго часу вы многа разоў бывалі ў Амерыцы, выступалі перад рознай аўдыторыяй.

Што вам запомнілася ці здзівіла пры сустрэчы з ёю?

— Выразна помню добра зычліваю шчырасць аўдыторыі, асабліва маладзёжнай, аднак разам з цікавымі пытаннямі трапляліся і такія, што выклікалі проста здзіўленне. Часам думалася, што студэнты мяне проста разгрываюць. Вось, напрыклад: ці ёсць у Маскве заасфальтаваныя вуліцы? Ці выпускаюць у СССР тэлефонныя аўтаматы? Ці існуе ў вас тэлебачанне?..

Ці вінаваты маладыя амерыканцы ў такой недасведчанасці адносна нашай краіны? На мой погляд, не вельмі. Апрацоўка грамадскай думкі вядзецца там моцна і мэтанакіравана, па ўсіх напрамках, на ўсіх узроўнях, і пачынаецца яна з самага дзяцінства.

Аднойчы ў Штатах па тэлевізары я бачыў мультфільм, у якім адмоўным героем быў, як і належыць, воўк. Ён меў цэлы букет адмоўных якасцей — быў каментарны, крыважэрны, баязлівы, жорсткі. Ну а для большага страху красавалася на яго грудзях чырвоная зорчак, а на планцы — серп і молат.

Падобныя мультфільмы адрасаваны малым, якія яшчэ нічога не разумеюць у палітыцы, і можна б пасмяяцца з такога глупства. Але смяяцца мне тады чамусьці не хацелася... Такое выхаванне



ЗЯМЛЯ, АДКУЛЬ МЫ РОДАМ

ПАЛЕССЕ У КАЛЕЙДАСКОПЕ ГІСТОРЫІ

На крайніх паўднёвых межах Палесся пачынаюцца суцэльныя сасновыя лясы, што ідуць далей на поўнач і ўсход. Палескія бары растуць на ўзвышаных пячаных месцах, акружаныя нізінамі, багнамі і балотамі. Насуперак, здавалася б, логіцы, чалавек капаў матыкай зямлю, змагаўся з балотам, спрачаўся з вясновымі разлівамі, калі берагі палескіх рэк пазначаліся толькі паласою вербаў і густымі зараснікамі аэру. У мінулым падарожнікі, якія спрабавалі намалюваць партрэт палешука, адзначалі яго выключную пакорнасць і забабоннасць. Але не гэтыя якасці вызначаюць рысы характару жыхароў краю, наадварот, суровыя ўмовы прымусалі іх смела кідаць выклік прыродзе, выходзілі беражлівыя адносінны да роднай зямлі. Пра выдатныя якасці палешукоў гавораць і старажытныя легенды, казкі, дзе галоўны герой — волат — сімвал народнай сілы і несакрушальнай магутнасці.

Ва Усходнім Палессі, на Гомельшчыне, слова волат ляжыць у аснове назвы яшчэ адной характэрнай рэаліі тутэйшых мясцін — старажытных курганоў, якія называюцца валатоўкамі. Па народных уяўленнях, у курганах якраз і хаваўся найбольш выдатных воінаў.

Вялікая колькасць курганоў, на схілах многіх з якіх паспелі вырасці і састарыцца сосны, гаворыць аб багатай на падзеі гісторыі гэтых мясцін. Спраўды, па тэрыторыі Гомельскай вобласці праходзяць важнейшыя водныя шляхі — Днепр, Прыпяць, Бярэзіна, Сож, якія з даўніх часоў служылі сродкам зносін, садзейнічалі ўзнікненню аседлых пасяленняў, росту насельніцтва краю. Розныя народы пабывалі тут. Усе яны пакінулі аб сабе памяць, ці то ў выглядзе моўных «слядоў», якія вывучаюцца лінгвістамі, ці то ў выглядзе матэрыяльных сведчанняў — прад-

мета пошукаў археолагаў. На гісторыка-філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта выкладчыкі і студэнты-гісторыкі стварылі музей, экспазіцыя якога штогод папаўняецца пасля археолагічных экспедыцый. Выязджаюць на практыку і студэнты-філолагі, якіх цікавіць мова карэнных жыхароў Усходняга Палесся.

Наведвальнікі археолагічнага музея ўніверсітэта з цікавасцю разглядаюць экспанаты, якія раскажваюць пра жыццё далёкіх продкаў цяперашніх жыхароў Гомельшчыны — радзімічаў. У іх жыцці істотную ролю адыгрывалі земляробства і жывёлагадоўля, паляванне і рыбная лоўля. Тут выраблялі гарматы і іншыя рэчы з жалеза і каларовых металаў, бытавы інвентар з дрэва і гліны, займаліся прадзеннем і ткацтвам. Балотная руда і драўнінныя вугалі служылі зыходнай сыравінай для вытворчасці жалеза. Былі ў радзімічаў і свае ювеліры, якія рабілі бронзалеты і іншыя ўпрыгажэнні для тагачасных модніц.

Уважліва вывучаюць студэнты знаходкі з курганоў радзімічаў. У іх нязрэдка звычайныя штодзённыя рэчы — сякера, скобля, шыла, шмат тут упрыгажэнняў — пацерка, грыўнаў, пярсцёнкаў.

Нас не могуць не цікавіць і крыніцы матэрыяльнай культуры радзімічаў. Курганы адносяцца да X—XII стагоддзяў, і ў Пасожжы няма археолагічных сведчанняў знаходжання тут радзімічаў раней за гэты час. На дапамогу прыходзяць моўныя матэрыялы: запісанія ў ходзе лінгвістычных экспедыцый назвы невялікіх рэчак і ручаёў у басейнах Сожа, Дняпра, Бярэзіны — Радзімка, Ратамка, Радучка, якія сведчаць аб трывалых сувязях мясцовых жыхароў з Усходнім Палессем. Зрэшты, моўныя і археолагічныя матэрыялы гавораць і аб тым, што радзімічы зусім не замыкаліся ў сва-

іх межах: вучоныя знаходзяць іх сляды ў вярхоўях Паўднёвага Буга і Днястра. Яны вялі гандаль з суседнімі народамі і прымалі ў сябе купцоў з бліжэйшых і далёкіх зямель. Не выпадкова на Палессі ёсць рэкі з назвамі Гасціжка, Гасцена, Гасцінка, Гасцінаўка. Відаць, беларускае слова гасцінец спачатку значыла «водны шлях», а ўжо пасля — «сухалупная дарога». З усіх бакоў сыходзіліся шляхі-гасцінцы ў старажытны горад Усходняга Палесся Тураў, сталіцу «балотнага княства» дрыгавічоў, яшчэ аднаго народа, які ў эпоху Кіеўскай Русі жыў на тэрыторыі сучаснай Гомельскай вобласці. З Прыбалтыкі ў Тураў паступаў бурштын, з берагоў Чорнага мора — амфары з віном, аліўкавым алеем, з Сярэдняй Азіі — распісаная кераміка, з Сірыі і Візантыі — шкло. Тураў быў і важнейшым культурным цэнтрам, тут вяліся летапісы, тут нарадзіўся і жыў вядомы пісьменнік XII стагоддзя Кірыла Тураўскі. Узведзены ў XII стагоддзі тураўскі храм з'яўляецца старажытным манументальным збудаваннем беларускага Палесся.

Сама назва Тураў таксама сведчыць пра разнастайнасць замежных сувязей Палесся. У яе аснове ляжыць старажытнае, распаўсюджанае ў многіх мовах народаў СССР слова «тура» — пасяленне, жыллё. Зрэшты, у самабытных гаворках тураўскай зямлі слова «тур» бытавала параўнаўча нядаўна ў значэнні «цэнтральная частка населенага пункта».

...Багатая гісторыя нашых далёкіх продкаў. Іх жыццё і справы вартыя ўвагі нашчадкаў. У гэтым перакананы студэнты гісторыка-філалагічнага факультэта Гомельскага ўніверсітэта. І яны па крупінках збіраюць усё, што дапамагае нам лепш і глыбей пазнаваць край.

**В. БАГАМОЛЬНИКАУ,
А. РАГАЛЁУ.**

вышэйшую адукацыю, і мясцовая бібліятэка ўзяла на сябе клопат аб падручніках, дапаможнай, метадычнай і навуковай літаратуры для сваіх студэнтаў па розных патрэбных ім галінах. Зразумела, ва ўласных фондах усіх гэтых кніг яна не можа мець, але дапамога: вясцоўцы атрымаюць усё неабходнае па міжбібліятэчнаму абанемэнту, калі па спецыяльнаму запытанню патрэбная кніга дастаецца сюды з любога кутка краіны.

Каб кнігі хутчэй даходзілі да чытачоў аддаленых вёсак, бібліятэка арганізоўвае невялікія перасоўныя кніжныя фонды. Для гэтага звяртаецца за дапамогай да сваіх актыўных кнігалюбаў, часцей за ўсё да моладзі. Па агульнай згодзе дома ў такога хлопца ці дзяўчыны адрываецца невялікі філіял сельскай бібліятэкі. Праз пэўны час, калі кнігі абыдзюць усіх чытачоў вёскі, іх замяняць новымі.

Працягваецца ў школе. Падлеткам папулярна тлумачаць, што ў свеце ёсць народы добрыя, а ёсць вельмі дрэнныя, альбы, крыважэрныя, якія марачы пакарыць увесь свет. І апошнія, зразумела, гаворыцца пра савецкіх людзей...

— Галоўная тэма вашай творчасці? Вашы галоўныя радкі?

— Гэта тэма памяці. Яна належыць, несумненна, да разраду «вечных» тэм і ў мастацтве, і ў жыцці. Галоўныя радкі? Магчыма, «Рэквіем».

На Захадзе савецкім пісьменнікам часта задаюць адно і тое ж пытанне: «Скажыце, чаму вы да сённяшняга дня пішаце пра мінулую светлую вайну? Чаму так упарта помніце аб ёй? Зразумейце: чалавеку лягчэй жыць, калі ён помніць толькі добрае, толькі светлае!.. А вы зноў пра вайну ды пра вайну! Няўжо ваша памяць іншая?»

Не, памяць наша такая ж, як ва ўсіх нармальных людзей. Але боль, які абрушыўся на нас у сорак першым, які рваў нашы сэрцы доўгія чатыры гады, той боль, які быў у нашых тагачасных буднях і святах, надзеях і снах, — гэты боль асеў у нашых генах, і забываць яго немагчыма. Ды і не трэба забываць.

Вайну мы помнім і пішам аб ёй не таму, што нам прыемны падобныя ўспаміны, а таму што не хочам яе паўтарыць. Калі людзі забудуць пра мінулую вайну, да іх у дамы абавязкова пастукаецца новая. Бо не выпадкова некаторыя заходнія палітыкі і гісторыкі, разважваючы аб другой светлай вайне, гавораць пра яе ў такім элегантным тоне, стараюцца не ўдавацца ў падрабязнасці — напрыклад, «не помняць» пра нашы ахвяры і страшныя страты, пра сапраўдны ўклад Савецкага Саюза ў перамогу над фашызмам.

— Як бы вы вызначылі сёння грамадзянскую пазіцыю паэта?

Што ж такое сёння вясковая бібліятэка? Установа па культурнаму абслугоўванню насельніцтва, нешта накіраванае на службу быту?

— Ніколі не згаджуся з такой трактоўкай функцый вясковай бібліятэкі. Так, мы абслугоўваем сваіх чытачоў. Але я пераканана, што бібліятэка абавязана быць духоўным цэнтрам усёй вёскі, а не проста месцам, куды прыносяць прачытаную кнігу і бяруць новую, клубам, дзе можна абмеркаваць хвалючыя праблемы, справы, сустрэць сяброўскую дапамогу, атрымаць своечасовую параду. Такімі былі калісьці славетныя хаты-чытальні. І гэту цудоўную гуманістычную традыцыю захоўваюць і нашы сучасныя бібліятэкі, якія ніколі не страцяць свайго значэння і вартасці, бо я веру, што апошняй старонка апошняй кнігі ніколі не будзе перагорнута.

Галіна УЛІЦЕНАК.

— Быць грамадзянінам — гэта, магчыма, самая галоўная рэалізаваная патрэба душы. Я падкрэсліваю — рэалізаваная, таму што калі гэта патрэба не ўвасобілася ні ў жыцці, ні ў творчасці, значыць, яна не была самай галоўнай.

У адным са сваіх вершаў я гавару пра тое, што, напэўна, чалавекам патрэбным і карысным быць значна важней, чым чытаемым паэтам. У паэта ёсць небяспечная магчымасць захапіцца сабой і вырашыць, што яго місія тым самым выканана. Зразумела, што для мяне, як і для кожнага паэта, вершы — гэта вельмі важна. Але я пастаянна стараюся помніць, што яны толькі вынік. Чым больш я живу, тым цікавей мне сустракацца з жывымі людзьмі, удзельнічаць у нашых агульных справах, бачыць, што нам разам нешта ўдаецца зрабіць.

— Вы намеснік старшыні Савецкага фонду міру — вашы адносінны да гэтай работы?

— Бадай, гэта самы адказны мой абавязак, які я добраахвотна выконваю. Мы жывём у адметны час, пад навіслай пагрозай разбурэння чалавечай цывілізацыі. І сёння важна для ўсіх людзей, якія словы кожны з нас вымаўляе — «за» ці «супраць». І ўжо толькі потым выклікае цікавасць, у якой форме гэтыя словы сказаны: вершы гэта, проза ці выступленне на мітынг. Літаратурная «зброя» прафесійных паэтаў і празаікаў — гэта метад пераканання. Таму што вайна пачынаецца раней за ўсё ў чалавечых галовах, а ўжо потым на палях бітваў. І барацьба за чалавечы розум, барацьба лютая, настойлівая, пастаянная — гэта наша пісьменніцкая, грамадзянская справа, наш лёс, наш абавязак.

**Гутарку вяла
Галіна СІНЁЛЬНИКАВА.**

НА МОВАХ СВЕТУ

БАЛГАРЫЯ

«Жанчына і вайна, жанчына і жорсткасць — паняцці несумяшчальныя», — піша ў прадмове да кнігі Святашаны Алексіевіч «У вайны — не жаночы твар», што летась выйшла ў сафійскім выдавецтве «Народна култура», балгарскі крытык Каця Тапчыева. Працягваючы гэтую думку, яна гаворыць: «Натуральны свет жанчыны — мір і стваральная праца, любоў і спагада. Яе рукі створаны не для таго, каб трымаць зброю, а каб рабіць дабро, мілаваць, абдымаць».

Савецкія пісьменнікі стварылі нямала хвалючых вобразў жанчын ваеннага часу. Нагадаем тут Ульяну Громаву і Любу Шаўцову з «Маладой гвардыі» А. Фадзеева, Машу Сінцову з трылогіі «Жывыя і мёртвыя» К. Сіманова...

«Пісьменніца, — сцвярджае балгарскі крытык, — дала магчымасць самім былым франтавікам раскажаць пра сябе, пра «сваю» вайну, а чытачам — пачуць іх галасы, інтанацыі, зразумець, якія пакуты і перажыванні выпалі на іх долю ў гады вайны. І ў гэтым — тое новае, што ўнесла С. Алексіевіч сваёй кнігай у даволі вялікую плынь савецкай ваеннай мастацкай і мемуарнай літаратуры».

ПОЛЬШЧА

Раман Міхаіла Герчыка «Адаеш назаўжды» прысвечаны лёсу маладога чалавека, жорстка пакаленага выбухам міны ўжо пасля вайны. Вялікая мужнасць, воля і любоў да жыцця, настойлівасць і мэтанакіраванасць, спагада і падтрымка верных таварышаў дапамагаюць Аляксандру Левашову выстаяць, знайсці сваё месца ў жыцці.

У 1968 годзе раман быў адзначаны прэміяй імя Мікалая Астроўскага. Нядаўна варшаўскае выдавецтва «Ксёнжка и ведза» выпусціла гэты твор на польскай мове.

В'ЕТНАМ

У прадмове да двухтомнага выдання твораў Уладзіміра Караткевіча, якое выйшла ў 1980 годзе, Васіль Быкаў пісаў: «Гістарычны і прыгодніцка-рамантычны жанр, мабыць, на шэраг



год стаў улюбёным літаратурным жанрам Уладзіміра Караткевіча. Няспыннае вивучэнне мінулага па архіўных і літаратурных крыніцах, шматгадовае ўдумлівае асэнсаванне атмасферы, духу, псіхалогіі людзей даўніх часін выпрацавала ў аўтара пэўнае мастацкае, інтуітыўнае адчуванне матэрыялу, мала каму даступнае з іншых пісьменнікаў. З-пад яго пяра выходзяць усё новыя творы, прысвечаныя гісторыі і нязменна адзначаныя лепшымі рысамі яго непаўторнага таленту... Але ўжо створанае аўтарам красамоўна сведчыць, што ў ягонай асобе мы маем рэдкі талент, які ў спалучэнні з зайздроснай працавітасцю даў нашай літаратуры творы менавіта такога характару, якога ёй не хапала».

Да такіх твораў належыць і аповесць «Дзікае паляванне караля Стаха», якую палюбіў беларускі чытач і якая ўсё часцей і часцей выходзіць у замежных выдавецтвах. Нядаўна гэтую кнігу Уладзіміра Караткевіча выпусціла в'етнамскае выдавецтва «Новыя творы». **Аляксей ГАРДЗІЦКІ.**

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

НАЧНЫ ЗВАНОЧАК

Не так даўно начаваў я ў аднаго свайго сябра. Была сярэдзіна лета, і вакол яго хаты, што стаіць на водшыбе ад вёскі, жоўтай сцяной узнімалася жыта. Яно даспявала, хіліла долу цяжкія каласы. Вецер, прабягаючы па полю, цяпер не гнаў бясконцыя хвалі, як бывае ў чэрвені, а толькі злёгка варушыў гэтае залацістае мора.

За нетаропкай гаворкай мы засядзелі даўка за поўнач. А перад сном выйшлі падыхаць свежым паветрам.

Месячны серпик то ныраў у цёмныя хмаркі, асвятляючы іх краі яркім ззяннем, то радасна выскакваў з-за воблачка на шыр глыбокага фіялетавага неба. У такія імгненні яно здавалася мне зусім чорным, з жоўтымі прасечкамі-дзірачкамі зорчак.

Цішыню парушыў далёкі гул цягніка. Над рэчкай узнімаўся і паціху расплываўся над лагчынкамі касматы туман.

«Піць-пі-піць!» — данёсся з-за адрывы птушыны покліч. Зусім побач, за плотам, адгукнуўся яшчэ адзін голас, другі, трэці.

— Перапёлкі, — ледзь чутна прамовіў сябар. — З вясны толькі дзве пераклікаліся. Вы-

веліся ў іх птушаньты, і з пачатку ліпеня галасоў на ніве пабольшала.

Памаўчалі.

У мяне ў галаве чамусьці круцілася:

Ты ж мая, ты ж мая, перапёлка.

Ты ж мая, ты ж мая невялічкая...

А з жыта птушкі ўсё напаміналі: «Спаць-пара, спаць-пара!» Іх галасы сапраўды падобныя на сярэбраны бой званочка.

Спаць нам не хацелася. Сядзелі на прызбе і слухалі ноч, пераклічку перапёлчак. Яны бегалі недзе зусім побач, па самым краі жыта. Ціха шапцела пад іх лапкамі сухая трава. Але ўбачыць птушак у цямым месячным святле было немагчыма. А так хацелася...

Назаўтра паехалі з бацькам па сена. На суседнім полі камбайны малацілі з валкоў ячмень. Шум іх матораў у цішыні надвячорку запаланіў наваколле. Але нават і яго звонка і чыста перабіваў кліч перапёлка. Адна гукала ў аўсах, другая — зусім непадалёку ад нас — у буйным густым жыце.

Мы працавалі моўчкі. Бацька падаваў сена, я — утоптаваў яго на возе. Пасля дзённай смяроты вячэрняя прахалода

лагодзіла цела, а песня перапёлчак радавала сэрца. Мы міжволі прыслухоўваліся і нават хваляваліся за птушак: сыдуцца яны ці толькі будуць перагуквацца?

Але хутка адчулі: птушкі паціху ідуць насустрач адна адной.

Першай выглянула тая перапёлка, што была ў жыце. Шэрым ценем слізганула яна між шчыльных раслін. Цікаўна пакруціла галавой, ускочыла на пракос свежай травы. За ёй на адхон канавы выкаціліся з дзесятка птушанят. Маленькія, прысценныя. Пасталі, чакаюць.

«Піць-пі-піць!» — патрабавальна пракрычала маці.

«Піць-пі-піць» — азваўся зусім побач з аўсоў бацька.

А вось і ён. З шумам узляцеў над полем і зграбна сплніраваў цераз канаву да малых. Тыя радасна замітусіліся. Значыць, сямейка ў зборы. Яшчэ з хвіліну птушкі пабегалі па пракосе, а затым дружна падаліся ў жыта...

Мы скончылі складваць сена, увязалі воз і рушылі дахаты. А над полем, перабіваючы шум камбайна, чуўся радасны перзвон перапёлка: «Піць-пі-піць, спаць-пара!»

ШЭРЫ ПРЫВІД

Люблю я пасля змяркання пастаяць на балконе. У гэты час утаймоўваюцца пад застрэшкамі неспакойныя, імклівыя ў палёце стрыжы, зашываюцца ў гнёзды мітуслівыя верабі. Высокія бярозы гасяць шум суседняй вуліцы, а цёплы вечар навявае спакой і лагоду.

Якраз тады на фоне яшчэ не зусім цёмнага неба пачынаюць насіцца шэрыя цені. Без гуку і шолуху. Гэта кажаны. Настае час іх палявання.

Назіраю я за імі часта. І кожны раз не перастаю здзіўляцца лёгкасці іх палёту, рухавасці і спрыту. Уверх-уніз, управа-ўлева крута выпісваюцца яны свае выкрутасы. Здаецца, гуляюць адна з адной, кружацца ў нейкім карагодзе.

Толькі не карагод гэты. І не забава. Само жыццё прымушае начніц вырабляць у палёце такія выбрыкі. Справа ў тым, што кормяцца яны насякомымі, а ловаць іх менавіта ў палёце. Вось і даводзіцца круціцца за кожным жучком, начным матылём...

Палююць кажаны ўсю ноч. У дзве, у тры або нават чатыры гадзіны паглядзіш у акно і ўбачыш як у святле ліхтара ці на фоне месячнага дыску мільгае знаёмы сілуэт.

А дзе ж яны жывуць у нашым квартале? Не ведаю да гэтай пары. На нашым доме гарышча няма, на суседнім — таксама. Але ж ёсць недзе паблізу іх патаемная кватэра! Ды не жадаюць кажаны нікому яе паказаць.

Але для мяне дастаткова любавання і трапяткім палётам гэтых шэрых начных прывідаў.

Ну, а разгледзець цікавую істоту зблізу, сфатаграфавачь яе мне не ўдавалася: надта ж рэдкімі сталі кажаны цяпер на Палессі.

Так, пэўна, я і не меў бы яго фотаздымка, калі б не выпадковасць.

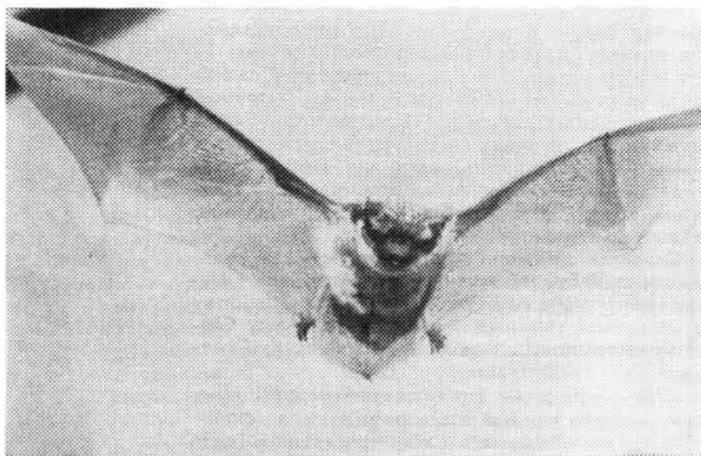
Прачнуўся нежак з узыходам сонца, зайшоў у кухню. Чую: на падаконніку нехта плёскаецца. Там з вечара вада ў непрыкрытай каструлі стаяла. Заглянуў, а ў вадзе начніца боўтаецца, ніяк выбрацца не можа: вострыя кіпцюрыкі слізгаюць па роўнай паверхні. З сіл ужо выбываецца. Відаць, уляцела ў адкрытую фортку, пагнаўшыся за матылём, ды і патрапіла ў пастку.

Выхаліў яе, паклаў на паперу, не рухаецца. Толькі цяжка дыхае. Ну, думаю, усё, не выжыве.

І ўсё ж выжыў гэты кажан. Падышоў я праз паўгадзіны, а

ён абсох ужо, рукі-крылы распрямляе. Пачуў мяне побач: ашчэрыўся, вострымі зубкамі бліснуў. Сіпіць, сухім пошчакам пужае. Не цяміць дурніца, што гэта я яго выратаваў. Нават сфатаграфавачь не даваўся. А калі адпусціў, спачатку кажан сеў на зямлю, затым, аслеплены яркім сонцам, крутнуўся сюды-туды па двары і ўчаліўся вострымі кіпцюрыкамі пад застрэшак. Затаіўся, нібы пазіруе перад аб'ектывам. Здавалася, так і прасядзіць да самага вечара. Ды не. Хвілін праз колькі зноў заглянуў я пад застрэшак — там ужо нікога не было. Мне нават крыху крыўдна стала, што і выратавальніку таямнічы начны прывід не паказаў дарогі да сваёй схованкі. Але што крыўдаваць, падумалася пасля: у дзікай прыроды законы строга, парушаць іх нікому нельга...

Васіль ЖУШМА.



СПОРТ

Нешта не прыпамінаецца, каб адразу тры турніры — матч-рэванш за званне чэмпіёна свету сярод мужчын, рашаючая гульня за шахматную карону сярод жанчын і фінальны матч прэтэндэнтаў — праходзілі адначасова. І, што прыемна, паядзінкі за вышэйшыя тытулы вядуць толькі савецкія спартсмены.

Пасля першай палавіны матча паміж Гары Каспаравым і Анатоліем Карпавым, які праходзіў у Лондане, лік

6,5 : 5,5 на карысць першага. Толькі-толькі пачаўся паядынак паміж Маяй Чабурданідзе і Аленай Ахмылоўскай у Сафіі. А прэтэндэнт Андрэй Сакалоў і Артур Юсупаў вядуць спрэчку ў Рызе.

А як выступаюць беларускія спартсмены? Не пералічыць усіх спаборніцтваў, дзе яны становяцца пераможцамі ці прызёрамі.

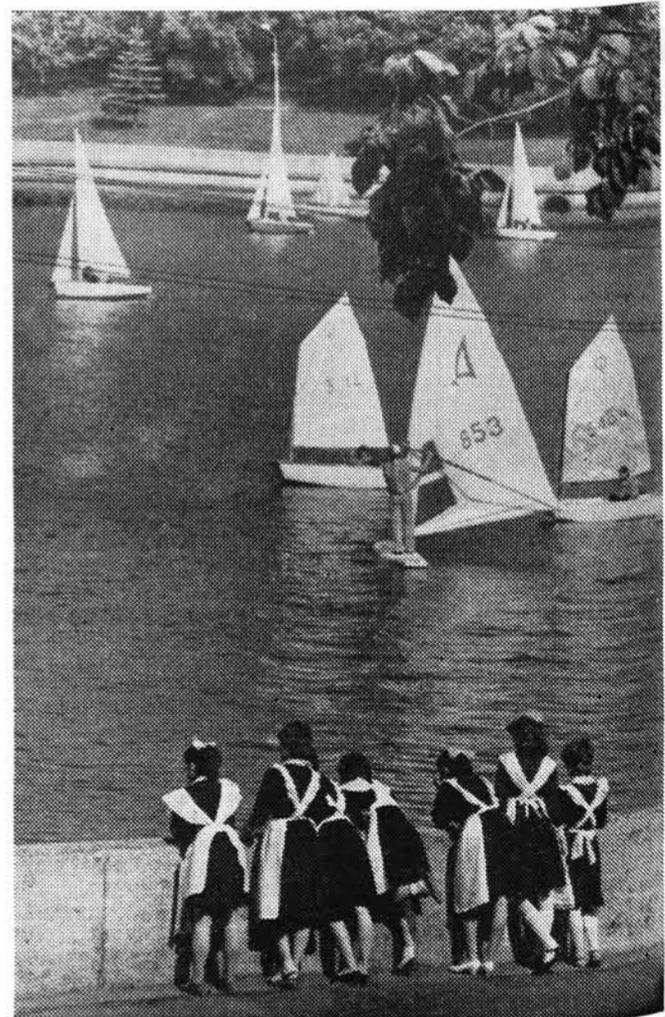
Узяць першынство Еўропы па лёгкай атлетыцы, якое праходзіла ў Штутгарце. Мінчанка Равіля Аглетдзінава заваявала залаты медаль у бегу на 1 500 метраў. «Серабро» ў кідалыні дыска Георгія Калнаотчанкі.

Другія месцы занялі бела-

рускія спартсмены Сяргей Карнеявец, Віктар Дзяткоўскі, Мікалай Шэршань, Анжэла Падтачаева і Віктар Ранейскі на чэмпіянаце свету па веславанню на байдарках і каное ў Манрэалі.

Пераможцамі вярнуліся з Фінляндыі і хакеісты беларускай сталіцы Андрэй Расолька і Аляксандр Андрэеўскі, якія ў складзе зборнай СССР выступалі на «Турніры чатырох».

Зараз аматары спорту нашай рэспублікі з цікавасцю чакаюць старту футбалістаў і гандбалістаў мінскіх каманд «Дынама» і СКА ў розыгрышы еўрапейскіх Кубкаў.



Мінск. На берэзе Свіслачы.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

РАДОК У РАДАСЛОЎНУЮ ГОРАДА

Новыя штрыхі да партрэта старажытнага Полацка дабавілі беларускія археолагі. На тэрыторыі сучаснага Ніжняга замка яны выявілі рэшткі паселішча з ляпной керамікай, якое адносіцца да VIII—IX стагоддзяў.

Знаходка пераканаўча пацвердзіла: у той час паселі-

шча ў лукавіне Палаты па праву лічылася адным з буйнейшых гарадоў Кіеўскай Русі.

Сёлета супрацоўнікі Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР і Полацкага гісторыка-археалагічнага запаведніка вядуць раскопкі ў раёне Запалоцця.

ВАС ШУКАЮЦЬ СВАЯКІ І ЧАКАЮЦЬ

Да нас у рэдакцыю прыйшло пісьмо ад САМУСЕНІ Ядвігі Андрэеўны, якая просіць дапамагчы знайсці сяцёр свайго бацькі Рэшкі Андрэя Іванавіча, ураджэнца вёскі Залюбічы Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці (раней Гарадзішчанскага раёна Баранавіцкай вобласці).

РЭШКА (па мужу Голас) Лізавета Іванаўна 1900 года нараджэння. У 30-я гады з Залюбічаў у Аргенціну выехаў яе муж Голас Трыфан Вікенцьевіч. Прыкладна праз год паехала і Голас Лізавета Іванаўна з сынамі Іванам і Мішам чатырох і сямі год. Разам з імі выехала і сястра РЭШКА Феадосія Іванаўна, 1902 года нараджэння, якая ўжо ў Аргенціне выйшла замуж за Аскольдавіча, выхадца з вёскі Ансімавічы пад Баранавічамі. Сувязь з імі спынілася ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Мы таксама атрымалі пісьмо ад ВЫШЭДКІ Галіны Іосіфаўны. Яна шукае людзей, якія маюць якія-небудзь звесткі пра яе бацьку.

ПРЫБЫЛЬСКИ Іосіф Іосіфавіч, 1909 года нараджэння, ураджэнец вёскі Глівіна Барысаўскага раёна Мінскай вобласці. У сакавіку 1941 года быў прызваны ў Чырвоную Армію і служыў у горадзе Шчучын Гродзенскай вобласці. Прапаў без вестак у першыя дні вайны.

Магчыма, каму-небудзь з вас, паважаныя чытачы, вядома што-небудзь пра гэтых названых людзей. Просім напісаць аб гэтым у рэдакцыю ці сваякам. Іх адрасы: БССР, г. Баранавічы Брэсцкай вобласці, вул. Тэльмана, дом 157-а, кв. 37. Самусенцы Ядвізе Андрэеўне.

БССР, г. Мінск, вул. Казінца, д. 76, кв. 62, Вышэдкі Галіне Іосіфаўне.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.